

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною
радою
Державного університету
«Житомирська
політехніка»
протокол від 16 грудня
2022 р. № 13

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ для проведення практичних (лабораторних) занять з навчальної дисципліни «Природокористування в туризмі»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 242 «Туризм»
освітньо-професійна програма «Туризмознавство»
факультет бізнесу та сфери обслуговування
(назва факультету)
кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку
(назва кафедри)

Рекомендовано на засіданні
кафедри інформаційних систем в
управлінні та обліку
(назва кафедри)
29 серпня 2022 р.,
протокол № 7

Розробник: доктор економічних наук, професор, професорка кафедри
інформаційних систем в управлінні та обліку Ірина ЗАМУЛА
(науковий ступінь, посада, ПРІЗВИЩЕ, власне ім'я)

Житомир
2022

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 2

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Тема 1. Проблеми природокористування та актуальність дотримання екологічних принципів в туризмі	5
Тема 2. Екологічний туризм як інструмент збалансованого природокористування	5
Тема 3. Визначення основних характеристик еколого-туристичного потенціалу території	7
Тема 4. Організація і проведення екологічно орієнтованого туру	8
Тема 5. Об'єкти екологічного туризму	9
Рекомендовані інформаційні джерела	10

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 3

ВСТУП

Мета вивчення дисципліни – оволодіння знаннями зі сфери збалансованого природокористування в туризмі та отримати можливість їх практичного використання у професійній діяльності.

Основні **завдання** навчальної дисципліни:

ознайомлення студентів зі спектром глобальних та місцевих екологічних проблем, які можуть виникати та / або існують в наслідок здійснення туристичної діяльності;

оволодіння знаннями про засади екологічно орієнтованої туристичної діяльності;

ознайомлення студентів з принципами, функціями, завданнями та способами збалансованого природокористування в туризмі;

ознайомлення студентів з основними формами екологічного туризму, його змістом та структурою в Україні та у зарубіжних країнах;

розвиток екологічного мислення, визначення ролі екологічного виховання та екологічної просвіти туристів в екологічному турі.

В результаті вивчення дисципліни «Природокористування в туризмі» для спеціальності 242 «Туризм» студент повинен:

знати:

актуальні проблеми природокористування в туризмі;

передумови виникнення екотуризму, як суспільного явища;

методики здійснення збалансованого природокористування туризмі;

принципи, функції, завдання, види, об'єкти, світові регіони та центри екологічного туризму;

методику розробки екологоорієнтованих турів;

сучасні тенденції розвитку збалансованого природокористування в туризмі;

форми та засоби екологічної пропаганди та виховання в процесі екологічних турів.

вміти:

використовувати методи формування екологічно коректного туристичного маршруту в різноманітних рекреаційних ландшафтах регіонів України;

підготувати та організувати основні варіанти тематичних турів у сфері екологічної освіти і виховання;

планувати і розробляти природознавчі екскурсії для екологічних стежок;

візуально визначати ступінь рекреаційного навантаження на ландшафти;

обирати способи оптимізації взаємовідносин різних форм туризму з довкіллям.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 242 «Туризм»:

загальні:

ЗК 1. Діяти на засадах розуміння цивілізаційних гуманітарних цінностей та глобалізаційних процесів, пріоритетів національного розвитку

ЗК 2. Здатність до організації, планування, прогнозування результатів діяльності

ЗК 5. Уміння спілкуватися з експертами інших сфер діяльності по актуальних проблемах розвитку туризму і рекреації

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 4

ЗК 6. Уміння розробляти проекти та управляти ними

ЗК 10. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт

ЗК 11. Уміння приймати обґрунтовані рішення та розв'язувати проблеми

фахові:

СК 2. Здатність використовувати методи наукових досліджень у сфері туризму та рекреації

СК 3. Здатність аналізувати геопросторову організацію туристичного процесу і проектувати її розвиток на засадах сталості

СК 4. Розуміння завдань національної та регіональної туристичної політики та механізмів регулювання туристичної діяльності

СК 6. Здатність до організації та управління туристичним процесом на локальному та регіональному рівнях, в туристичній дестинації, на туристичному підприємстві

СК 7. Здатність розробляти та сприяти упровадженню регіональних програм розвитку сталого туризму

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю код спеціальності «Назва спеціальності»:

ПРН1. Передових концепцій, методів науково-дослідної та професійної діяльності на межі предметних областей туризму та рекреації.

ПРН3. Специфіки реалізації різних програм туристичних подорожей (за змістом, місцем проведення, типом клієнтури та ін.).

ПРН6. Основних структурних форм організації, моделей екологічного менеджменту, процесів прийняття рішень і їх вплив на систему управління.

ПРН23. Реалізовувати проекти, приймати рішення у складних умовах, що потребують застосування нових підходів та прогнозування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 5

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Тема 1. Проблеми природокористування та актуальність дотримання екологічних принципів в туризмі

Питання для обговорення

1. У чому полягають основні особливості екотуризму?
2. Які причини виникнення і розвитку екотуризму?
3. У чому полягають відмінності екотуризму від інших видів туризму?
4. Якими є перспективи розвитку екотуризму в Україні та світі?
5. Які фактори сприяють розвитку екотуризму?
6. Які фактори стримують розвиток екотуризму?
7. Які функції має екотуризм?
8. У чому полягає економічна функція екотуризму?
9. Якою є виховна функція екотуризму?
10. Чи може екотуризм відігравати природоохоронну роль?
11. Якими є складові природоохоронної функції екотуризму?
12. Що являють собою ресурси екотуризму?
13. Які фактори зумовлюють багатство країни чи певного регіону на екоресурси?
14. Які види екоресурсів можна виділити за їх походженням?
15. У чому полягає особлива цінність водних об'єктів в екотуризмі?
16. Від чого залежить використання екоресурсів?
17. Чому саме птахи привертають велику увагу туристів?
18. Які висувуються вимоги до екотуризму?
19. Чи існують якісь часові обмеження в екотуризмі і коли?

Практичні завдання

1. Які основні загрози для розвитку суспільства, на вашу думку, обумовили появу й впровадження принципів сталого розвитку?
2. Охарактеризувати документи, які існують у галузі сталого розвитку.
3. Який вплив має туризм на природні комплекси? Навести відповідні приклади. Відповідь оформити у вигляді таблиці (таблиця 1).

Таблиця 1.

Приклади впливу туризму на компоненти природного середовища

Компонент	Наслідки впливу	Причини
Ґрунт		
Рослинність		
Водна система		

4. Проаналізувати вплив екотуризму на сталий розвиток територій. Відповідь оформити у вигляді таблиці (таблиця 2). Зробити відповідні висновки.

Таблиця 2.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 6

Вплив екологічного туризму на сталий розвиток території

№ з/п	Заходи впливу	Коментарі
1.	Ефективне використання біоресурсів	
2.	Пом'якшення антропогенного впливу на природу	
3.	Підтримка територій, які охороняються	
4.	Охорона рідкісних видів та екосистем	
5.	Збереження традицій та звичаїв	
6.	Зростання міжкультурного розуміння	
7.	Створення сприятливих умов для відновлення психічного й фізичного здоров'я населення	
8.	Підвищення освітнього рівня населення	
9.	Екологічне виховання населення в процесі екотуристичної діяльності	
10.	Створення нових робочих місць	
11.	Сприятливий вплив на екологічну обстановку регіону в цілому	

5. Знайти інформацію про діяльність міжнародних організацій, діяльність яких спрямована на поширення знань про природу та її захист. Ознайомитись із сайтами вказаних організацій.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 2, 3, 4

Тема 2. Екологічний туризм як інструмент збалансованого природокористування

Питання для обговорення

1. Охарактеризувати негативний вплив екологічного туризму на довкілля.
2. Розкрити заходи, що забезпечують мінімальний ризик для екологічної безпеки територій і туристських об'єктів у процесі екотуристичної діяльності.
3. Пояснити особливості екологічного виховання школярів у процесі туристських подорожей.
4. Необхідність екологічного виховання населення в процесі туристичної діяльності.
5. Екотуризм як засіб формування екологічної культури туристів.
6. Актуальність екологічного виховання молодого покоління в процесі туристичної діяльності.
7. Технології мінімізації забруднення довкілля в процесі туристичних подорожей.

Практичні завдання

1. Скласти таблицю з описом видів екотуризму за походженням.
2. Порівняти ресурси екологічного туризму України та будь-якої іншої країни.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 7

- Запропонувати форми екологічного виховання туристів у процесі проведення екотурів. Стисло охарактеризувати їх.
- Скласти перелік найбільш ефективних заходів, спрямованих на зниження ризику несприятливого екологічного впливу на природне середовище в процесі туристичних подорожей.

Тематика доповідей

- Історія розвитку екотуризму в Україні.
- Концепція сталого розвитку подорожей та туризму в ХХІ сторіччі («Порядок денний 21 для індустрії туризму та подорожей»).
- Глобальний етичний кодекс туризму.
- Динаміка зростання та ємність екотуристичного ринку в світі.
- Динаміка зростання та ємність екотуристичного ринку в Україні.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема 3. Визначення основних характеристик еколого- туристичного потенціалу території

Питання для обговорення

- Охарактеризувати екологічний стан місцевості та його вплив на туристичну діяльність.
- Назвати основні характеристики еколого-туристичного потенціалу території.
- Розкрити сутність методів і одиниць виміру рекреаційних навантажень.

Практичні завдання

- Які прямі та непрямі регулятивні та організаційно-управлінські заходи регулювання впливу на природні комплекси, в контексті здійснення туристично-рекреаційної діяльності, реалізуються на рівні Житомирської області?
- Які екологічні та організаційні чинники, на вашу думку, стримують розвиток екотуризму в Україні?
- Зробити добірку правових та нормативних документів, які регламентують здійснення екотуристичної діяльності в Україні. Проаналізувати їх.

Тематика доповідей

- Особливості екологоорієнтованої діяльності підприємств готельної галузі.
- «Найвідоміші національні парки» (на прикладі будь-якої країни).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 8

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Тема 4. Організація і проведення екологічно орієнтованого туру

Питання для обговорення

1. Що таке екологічний тур? Чим він відрізняється від інших видів туристичних подорожей?
2. Які принципи організації екологічних маршрутів?
3. Назвати обов'язкові вимоги до екологічних турів.
4. Класифікація екологічних турів.
5. Що таке проектування екотурів?
6. Обов'язкові й рекомендовані вимоги до проектування екотурів.
7. Основні етапи проектування екотуру.
8. Методичні прийоми розробки екологічних турів.
9. Технологія комплектування туристичної групи.
10. Сформулювати основну мету екологічних турів.
11. Назвати вимоги до керівника екологічного туру.
12. Дати характеристику основних етапів підготовки екологічного туру.
13. Назвати основні вимоги, які ставлять до екотуристів перед виходом на маршрут.
14. Подати типологію учасників екологічних турів залежно від їх мотивації.

Практичні завдання

1. Відповідно до характерних психологічних, поведінкових та мотиваційних аспектів вибору туру скласти маркетинговий профіль еко туриста за такими показниками:
 - вік;
 - стать;
 - освіта;
 - чи надає перевагу груповому обслуговуванню (*любить подорожувати удвох, з родиною, одинаком*);
 - оптимальна тривалість туру;
 - бажання витратити гроші під час подорожі в т.ч. й на природоохоронні цілі;
 - наявність атрактивних елементів туру (*дика природа, дослідження живої природи, прогулянки тощо*).
2. Скласти перелік необхідних професійних та особистісних якостей, які повинен мати керівник екологічного туру.
3. Скласти пам'ятку „Правила поведінки туристів під час екотуру”.
4. Описати техніку виконання одного виду екологічного маршруту (пішохідний, водний, гірський та ін.).
5. Розробити екотур за вибраною Вами тематикою для учнів молодшого, середнього або старшого шкільного віку (техніка розробки: <https://naurok.com.ua/metodichni-rekomendacii-schodo-rozrobki-navchalno-ekologichno-stezhki-v-zagalnoosvitnih-zakladah-238363.html>).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 9

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 7, 8

Тема 5. Об'єкти екологічного туризму

Питання для обговорення

1. Національні парки як об'єкти екотуризму, їх функції, структура, значення. Навести приклади.
2. Природні парки як об'єкти екотуризму, їх функції, структура, значення. Навести приклади.
3. Характеристика державних природних заказників як об'єктів екотуризму.
4. Пам'ятки природи, дендрологічні парки й ботанічні сади як об'єкти екологічного туризму, їх функції й значення для розвитку екотуристичної діяльності.
5. Як Ви оцінюєте потенціал Європи з погляду розвитку екологічного туризму? На яких територіях і чому зберіглася первозданна природа в Європі?
6. Які особливості природоохоронної діяльності в країнах Північної Америки? Назвіть найбільші об'єкти екологічного туризму цього регіону, оцініть перспективи розвитку екологічного туризму на цій території.
7. Яка перспективність Північної Америки для розвитку екологічного туризму? Охарактеризуйте найбільші об'єкти екотуризму цього регіону, розкажіть про унікальність деяких із них.
8. Назвіть основні причини, через які Африканський континент прийнято вважати „екотуристичним раєм”. Розкажіть про найяскравіші об'єкти екологічного туризму Африки.
9. Дайте характеристику Азіатського регіону щодо розвитку на цій території екологічного туризму.
10. У чому полягає специфіка екотуристичної діяльності Австралії?
11. Назвати відомі Вам типи природоохоронних територій.
12. Дати стисло характеристику основних регіонів світу щодо розвитку екологічного туризму.
13. Розказати про унікальні, на Вашу думку, екотуристичні пропозиції в Україні.

Практичні завдання

1. Охарактеризувати основні об'єкти екологічного туризму в різних регіонах світу (для кожного регіону не менше п'яти об'єктів). За результатами заповнити таблицю 1.

Таблиця 1.

Основні об'єкти екологічного туризму в різних регіонах світу

Назва регіону	Тип об'єкта	Назва об'єкта	Стисла характеристика об'єкта	Значення об'єкта для розвитку екологічного туризму	Унікальність об'єкта

2. Скласти каталог найбільш цікавих і значимих, на Вашу думку, об'єктів, які можливо

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 10

використовувати в процесі екологічних турів (на території України, не менше 20 найменувань). Аргументувати свою думку.

3. Складіть в електронному вигляді фотоальбом „Унікальні природоохоронні об’єкти планети”.

Тематика доповідей

1. Природно-заповідний фонд Житомирської області.
2. Національні парки Європи.
3. Унікальність Ісландії щодо розвитку екологічного туризму.
4. Амазонія як найбільший об’єкт екологічного туризму та причини екологічних проблем, що виникли на цій території

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Вишневецький В.І. Екологічний туризм: навчальний посібник. К.: Інтерпрес ЛТД, 2015. 140 с.
2. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу: навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп. К.: Альтерпрес, 2004. 192 с.
3. Дмитрук О.Ю., Дмитрук С.В. Екологічний туризм: Навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2017. 358 с.
4. Козловський О.Ю., Борисюк Б.В. Екологічний туризм: навч. посіб. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 202 с.
5. Москвяк Я.Є. Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного туризму в карпатському регіоні України. Herald of Khmelnytskyi National University 2022, Issue 2, Part 1. <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/05/2022-es-21-26.pdf>
6. Русев И. Т. Основы экотуризма. Одесса : КПОГТ, 2004. 294 с.
7. Сорокіна Г. О. Екологічний туризм : навч. посіб.; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 206 с.
8. Воробйова О.А. Екологічний туризм як чинник сталого розвитку природно-заповідних територій. Екологічні науки. 2012. №2. С.119-129. https://tourlib.net/statti_ukr/vorobjova3.htm
- 9.
- 10.

Додаткова:

1. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України : навч. посіб. К.: Альтерпрес, 2011. 462 с.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 11

2. Бейдик О. О., Новосад Н. О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму : навч. посіб. К. : Альтерпрес, 2013. 572 с.
3. Грицак Ю.П. Организация самодеятельного туризма : учеб. пособие для студ. направления подготовки “Туризм”. Харьков: Экограф, 2008. 164 с.
4. Замула І.В., Танасієва М.М., Травін В.В. Підходи до оптимізації ефективності природоохоронних заходів у лісовому господарстві. Економіка, управління та адміністрування. 2020. № 2 (92). С. 56-62.
5. Замула І.В., Травін В.В., Кірейцева Г.В., Палій О.В., Берляк Г.В. Торгівля квотами на викиди парникових газів: обліковий підхід. Економка. Управління. Інновації. 2022. № 1 (30). URL: <http://eui.zu.edu.ua/article/view/260928>
6. Заповідні території України. Ботанічні сади та дендропарки України / [відп. ред. Т. М. Черевченко, С.С. Волков; упоряд. В.В. Кваша, О.О. Семенова, Н.В. Чувікіна]. К.: [б. в.], 2010. 293 с.
7. Осіпчук А.С. Пропозиції з удосконалення стратегічного управління об'єктами екотуристичної діяльності. Економіка та суспільство. Випуск # 40. 2022 https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjx05nJ0YX6AhUIHjQIhUgIB6IQFnoECCEQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.economyandsociety.in.ua%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fdownload%2F1507%2F1450&usg=AOvVaw3URWUyLBZC2Z_hfJ0_wbS_
8. Пангелов Б. П. Організація і проведення туристично- краєзнавчих подорожей: навч. посіб. К. : Академвидав, 2010. 247 с.
9. Соколовський В.А., Щоголева І.В перспективи розвитку екологічного туризму на природоохоронних територіях середнього придніпров'я. 2020. http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14684/1/Sokolovskyi_Shchokolieva.pdf
10. Туристичне намисто України. Атлас [Карти] / відп. ред. Н. О. Крижова. К.: ДНВП “Картографія”, 2010. 136 с.
11. Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 1. Біосферні заповідники. Природні заповідники [Електронний ресурс] / колектив авторів під ред. В.А. Онищенко, Т.Л. Андрієнка. К.: Фітосоціоцентр, 2012. 406 с. http://www.botany.kiev.ua/doc/zap_1.pdf.
12. Фіторізноманіття заповідників і національних природних парків України. Ч. 2. Національні природні парки [Електронний ресурс] / колектив авторів під ред. В.А. Онищенко, Т.Л. Андрієнка. К.: Фітосоціоцентр, 2012. 580 с. http://www.botany.kiev.ua/doc/zap_2.pdf.
13. Царик Л. П. Щодо оптимізації природно-ресурсного потенціалу України в умовах сталого природокористування. Природні ресурси регіону: проблеми використання, ревіталізації та охорони: Матеріали III-ого міжнародного наукового семінару – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. С. 352-358.
14. Zamula I., Tanasiieva M., Travin V., Nitsenko V., Balezentis T. and Streimikiene D. (2020) Assessment of the Profitability of Environmental Activities in Forestry. Sustainability. 12(7), 2998. <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/7/2998>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.04- 05.02/2/242.00.1/М / ОК 8-2022
	Екземпляр № 1	Арк 12 / 12

15. Zamula I. , Prodanchuk M. , Kovalchuk T., Kolesnikova O. , Myhalkiv A. Indicators of ecological condition of natural resources in integrated reporting of the enterprise. Науковий вісник Національного гірничого університету». 2020. № 6 (180). С. 180-186. <https://nvngu.in.ua/index.php/ru/arkhiv-zhurnala/po-vypuskam/1839-2020>

16. Zamula, I. & Liudvenko, D. Information Support And Development Of Organic Production. Green, Blue & Digital Economy Journal. 2020. N 2. Index Copernicus <http://baltijapublishing.lv/index.php/gbdej/article/view/873>

17. Zhyhlei I., Zamula, I., Travin, V. Assessing organic production efficiency. Revista Română de Statistică Supliment, №. 11/2020. С. 51-61 Index Copernicus URL: <https://www.revistadestatistica.ro/supliment/2020/12/assessing-organic-production-efficiency/>

Інтернет-ресурси:

www.menr.gov.ua – сайт Міністерства екології та природних ресурсів України.

www.unwto.org – сайт Всесвітньої туристичної організації ООН.

www.ecotourism.org – сайт Міжнародної екотуристичної організації.

www.etc-corporate.org – сайт Європейської туристичної комісії.

<http://greenglobe.com> – сайт міжнародної організації Green Globe з екологічної сертифікації в туризмі.

www.nationalgeographic.com – сайт Національного географічного товариства.

www.stezhky.org.ua – сайт громадської туристичної організації (Івано-Франківська область).

www.verkhovyna.info – сайт туристично-інформаційного центру “Верховина” (Івано-Франківська область).

<http://uaeta.org/ua/top/index> – сайт Української асоціації активного та екологічного туризму.

www.ecotours.ru – сайт Фонду розвитку екотуризму “Дерсу Узала”.

www.intour.com.ua – сайт журналу “Міжнародний туризм”.

<http://tourlib.net> – сайт туристичної бібліотеки.

<https://www.ukrinform.ua/tag-ekologichniy-turizm>